

بررسی عوامل بازدارنده انجام تحقیق از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم

پزشکی گیلان

ربیع اله فرمانبر* - فریبا عسگری**

*مربی آموزش پرستاری بهداشت جامعه دانشکده پرستاری مامایی شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان
**مربی آموزش مدیریت پرستاری دانشکده پرستاری مامایی شهید بهشتی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان

تاریخ دریافت مقاله: ۸۳/۷/۲۶

تاریخ پذیرش: ۸۳/۱۱/۱۴

چکیده

مقدمه: علم، پژوهش، فرهنگ و سیاست به هم وابسته‌اند و بروز تحولات در هر یک از این حوزه‌ها نمی‌تواند بدون ایجاد تحولاتی هماهنگ در دیگر حوزه‌ها تحقق یافته و پایدار بماند. پژوهش یکی از محورهای کلیدی در امنیت ملی بوده و کمیت و کیفیت تولیدات علمی نیز یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه ملی در کشور محسوب می‌گردد. البته در حال حاضر فاصله زیادی بین تولیدات علمی ایران با بسیاری از کشورهای جهان وجود دارد. علی‌رغم افزایش میزان اعتبارات تحقیقاتی و همچنین تعداد محققان در کشورمان، تعداد طرح‌های تحقیقاتی مصوب دانشگاه‌های علوم پزشکی و مقالات بین‌المللی منتشر شده افزایش مناسبی نداشته است. لذا آگاهی از عوامل بازدارنده و تنگناهای انجام تحقیق در عناصر اصلی دانشگاه‌ها (اعضاء هیات علمی) و حل نمودن آنها به منظور ارتقاء کمی و کیفی پژوهش و آموزش در کشورمان ضروری به نظر می‌رسد.

هدف: این مطالعه به منظور تعیین عوامل بازدارنده انجام تحقیق از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان در سال ۱۳۸۱ انجام شد. مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر به روش توصیفی با استفاده از پرسشنامه‌ای که توسط فونک و همکاران ساخته شده بود، پس از تعیین روایی و پایایی انجام گردید. پرسشنامه به طور مستقیم به کلیه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان (۲۸۷ نفر) داده شد و در نهایت ۱۸۶ نفر پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و توسط آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: بررسی نتایج نشان داد که عوامل سازمانی-اداری از دیدگاه اعضای هیات علمی از مهمترین موانع تحقیق به شمار می‌رود. اکثریت اعضای هیات علمی (۷۶/۹٪) با مرتبه استادیاری معتقد بودند که مسئولین و مدیران به نتایج تحقیقات کاربردی توجهی نمی‌کنند در حالیکه اکثریت اعضای هیات علمی (۸۷/۶٪) با مرتبه مربی معتقد بودند که انگیزه قوی و مناسبی برای امر پژوهش وجود ندارد.

نتیجه گیری: می‌توان با رهبری و مدیریت اثربخش پژوهش دانشگاه‌ها و ایجاد تسهیلات و امکانات پژوهشی نظیر تشکیل هسته‌های مشاوره پژوهش و کوتاه‌بودن روند بررسی و تصویب طرح‌ها و از طرفی با کاهش ساعات تدریس و وظایف آموزشی و ایجاد فرصت در زمینه پژوهش و توانمندسازی پژوهشی اعضای هیات علمی به رفع تنگناهای پژوهشی پرداخت.

کلید واژه‌ها: پژوهش / دانشگاه‌ها / نگرش / هیات علمی

مقدمه

یافتگی دارد و این امر جز با تحقیق در جنبه‌های گوناگون میسر نیست. وضعیت تحقیق در یک کشور معمولاً با شاخص‌هایی چون تعداد نیروهای محقق، وضعیت پژوهش در دانشگاه‌ها و میزان سرمایه‌گذاری در امر پژوهش سنجیده می‌شود (۱). کمیت و کیفیت تولید علمی (طرح‌ها و مقالات پژوهشی) یکی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه علمی در کشور است (۲). در حال حاضر فاصله زیادی بین تولید علمی کشورمان با بسیاری

علم، پژوهش، فرهنگ و سیاست به هم وابسته‌اند و تحول در هر یک از این حوزه‌ها بدون هماهنگی با دیگر حوزه‌ها تحقق نیافته و پایدار نمی‌ماند. پژوهش یکی از محورهای کلیدی در امنیت ملی کشورها محسوب می‌گردد (۸). بحث پیرامون تحقیق و توسعه در هر جامعه جنبه حیاتی دارد. هر ملت برای تداوم و بقا در صحنه جهانی و حرکت همگام با دیگر ملت‌ها برای تسلط بر سرنوشت خویش و حفظ آرمان‌هایش نیاز به بازوی قدرتمند توسعه

دیگر از کشورهای جهان وجود دارد. مثلاً در سال ۱۹۹۷ در ایالات متحده به ازای هر هزار نفر، در کره جنوبی به ازای هر شش هزار نفر و در ایران به ازای هر ۱۲۰ هزار نفر یک مقاله بین المللی به چاپ رسیده است. این در حالی است که طی بررسی های انجام شده کیفیت مقالات بین المللی ایرانیان از میانگین جهانی پایین تر بوده است (۳ و ۴). مقایسه آمار در کشورهای مختلف نشان می دهد که بهای تولید علمی در جهان تقریباً ثابت است. کشورهای توسعه یافته به طور متوسط ۳-۲٪ تولید ناخالص سرانه خود را صرف پژوهش می کنند، در حالی که طی دهه اخیر ایران، تنها حدود ۰/۴-۰/۳٪ از تولید ناخالص داخلی خود را صرف این امر کرده است (۴). از طرف دیگر تولید ناخالص سرانه ایران تقریباً ۱۵-۱۰ برابر کمتر از کشورهای توسعه یافته است (۳). به رغم آن که طی دهه اخیر میزان اعتبار برای تحقیقات و همچنین تعداد محققان در کشورمان افزایش چشمگیری داشته، ولی تعداد طرح های تحقیقاتی مصوب دانشگاه های علوم پزشکی و مقالات بین المللی منتشر شده افزایش مناسبی نشان نداده است (۵). مقایسه گزارش ها نشان می دهد در حالی که کره جنوبی و سنگاپور حدود ۲۰ سال پیش، از نظر تولید علمی شبیه کشور ما بوده اند، در سال ۱۹۹۸ تولید علمی کره جنوبی حدود ۲۰ برابر و سنگاپور حدود ۸۰ برابر کشور، بوده است (۲).

بررسی های کیفی نشان داده است که اکثر طرح های تحقیقات انجام شده در کشور، با کیفیت پائین، قائم به فرد و بدون استمرار انجام می شود و از نتایج آنها کمتر می توان برای رفع نیازهای جامعه استفاده کرد (۶).

ظهور (۱۳۸۱)، با انجام پژوهشی توصیفی برای تعیین موانع پژوهش از دیدگاه اعضای هیأت علمی در دو دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی و پرستاری و مامایی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران نشان داد که حدود ۴۲٪ از آزمودنی ها در سه سال گذشته به عنوان مجری یا همکار اصلی در اجرای ۴۷ طرح تحقیقاتی در دانشگاه یا خارج از دانشگاه مشارکت داشته اند و بقیه افراد

فعالیتی در اجرای هیچ پروژه تحقیقاتی نداشته اند. از ۳۸٪ اعضای هیأت علمی هیچ مقاله ای در طی سه سال گذشته پذیرفته نشده، در حالی که از بقیه آنها ۲۲۴ مقاله به صورت سخنرانی، پوستر یا چاپ در مجله های داخلی و بین المللی پذیرفته شده است (۸).

پژوهشگران، کمبود امکانات و وسایل، مقررات دست و پاگیر اداری، نگرش منفی مدیران اجرایی نسبت به فواید تحقیق، مشغله کاری یا عدم دسترسی به منابع اطلاعاتی، بودجه نامناسب، پایین بودن حق تحقیق و مراحل دشوار و طولانی دریافت بودجه برای طرح های پژوهشی، فقدان مهارت های پژوهشی و انگیزه را از جمله موانع انجام پژوهش دانسته اند (۶).

سطح تکنولوژی و توسعه هر کشور، تناسب مستقیمی با شاخص های اصلی تحقیق و پژوهش یعنی میزان سرمایه گذاری در تحقیق و تعداد نیروهای محقق دارد. در سال ۱۹۹۰ معادل ۹۶ درصد بودجه تحقیقاتی جهان در کشورهای توسعه یافته و تنها ۴ درصد آن در کشورهای در حال توسعه هزینه شده است، که سهم کشورهای مسلمان از این میزان فقط ۱ درصد بوده است (۵).

به نظر بالدوین (۱۹۸۵) (Baldwin)، دانشگاه یا دانشکده در واقع همان وجود مجموعه اعضای هیأت علمی آن است و آنان ارزشمندترین و اساسی ترین منابع یک دانشگاه هستند. تجهیز یک موسسه به علم، دانش، توان، قابلیت حرفه ای، تعهد و انگیزه واقعی آموزش و پژوهش کیفی در نبود اعضای هیأت علمی غیرممکن است (۷). در حال حاضر از عمده ترین چالش های دانشگاه ها در سطح جهان، توسعه و رشد کیفی اعضای هیأت علمی آن هاست. با بررسی تحقیقات انجام شده در ایران، و مقایسه کمی و کیفی آنها با کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه موفق، اختلاف قابل توجهی از نظر شاخص های تحقیق (تعداد محقق، بودجه، تعداد کتاب های منتشر شده و نشریه های علمی و زیر چاپ و ...) دیده شد. مسلماً با شناخت تنگناهای موجود در مسیر علوم و فن آوری کشور می توان گامی مؤثر در ارائه راهکارهای توسعه

فن‌آوری درون‌زا برداشت (۱۱). اهمیت این موضوع، ما را بر آن داشت که به بررسی تنگناهای پژوهش و عوامل بازدارنده تحقیق در این عناصر اصلی دانشگاه‌ها بپردازیم. تا به این ترتیب مدیران و مسئولان اجرائی و اداری مراکز تحقیقاتی که نقشی ارزنده در رسیدن به این هدف دارند، شناخت بهتری از موانع موجود پیدا کنند.

مواد و روش‌ها

این پژوهش، یک مطالعه توصیفی است که در شهریور ۱۳۸۱ برای تعیین عوامل بازدارنده تحقیق در اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان انجام شده است. جامعه پژوهش شامل تمامی اعضای هیأت علمی شاغل در دانشکده‌های پرستاری- مامایی، پزشکی، دندانپزشکی و دانشکده بهداشت (۲۸۷ نفر) بود. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه‌ای بود که توسط فونک و همکاران (Funk & etal) در کشور آمریکا و انگلستان به کار برده شده بود. (۷) جهت روایی محتوا (Validity Content) پرسشنامه به ۱۰ نفر از اساتید دانشگاه علوم پزشکی داده شد و از نظرهای اصلاحی آنان استفاده شد. پرسشنامه نهایی دو بخش اصلی داشت. بخش اول حاوی ۹ سؤال در مورد مشخصات دموگرافیک و متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، وضعیت تأهل، رتبه دانشگاهی و ...) بود و منظور از بخش دوم سنجش ۵ گروه از عوامل بازدارنده تحقیق در اعضای هیأت علمی بود که عبارتند از:

۱- عوامل بازدارنده اقتصادی- مالی: مجموعه عواملی است که منشا آنها بطور مستقیم یا غیر مستقیم مسائل مالی- اقتصادی هستند. نظیر بودجه ناکافی، مقررات مالی و ... که میزان عوامل بازدارنده اقتصادی- مالی با امتیازی محاسبه شد که از نظرهای اعضای هیات علمی با بررسی پاسخ‌های آنها به سوال‌های (۷-۱) پرسشنامه بدست آمده بود.

۲- عوامل بازدارنده سازمانی، اداری: مجموعه عواملی است که در موانع اداری- تشکیلاتی و بوروکراسی حاکم بر

وزارتخانه‌های مربوطه و دانشگاه ریشه دارند و به طور مستقیم یا غیر مستقیم در فعالیت‌های تحقیقی دانشگاهی اثر منفی می‌گذارد. نظیر، راهکارهای کلی مدیران، توجه نداشتن به تحقیقات کاربردی، طولانی بودن مراحل تصویب طرح‌ها و کتاب‌های تالیف یا ترجمه شده و ... که میزان عوامل بازدارنده سازمانی- اداری با امتیاز کسب شده از نظرهای اعضای هیات علمی با پاسخ دادن به سوال‌های (۱۹-۸) پرسشنامه بدست آمده بود.

۳- عوامل بازدارنده شخصی- اجتماعی، مجموعه عواملی است که منشا آنها به مشکل و تنش‌های اداری، درگیری‌ها و مسائل اجتماعی- محیطی و مشکلات شخصی محقق مربوط می‌شود که آرامش و تمرکز حواس را که لازمه تحقیق است از محقق سلب می‌کند. نظیر، نامشخص بودن جایگاه تحقیق در نظام ارزشی جامعه، نداشتن انگیزه قوی و مناسب برای انجام تحقیق و ... که میزان عوامل بازدارنده سازمانی- اداری با امتیازی محاسبه شد که از نظرهای اعضای هیات علمی از پاسخ‌دهی به سوال‌های (۲۷-۱۹) پرسشنامه بدست آمده بود.

۴- عوامل بازدارنده وسایل- امکاناتی، مجموعه عوامل ناشی از پیچیده بودن کار تهیه و تامین مواد، وسایل و ... است که برای فعالیت‌های پژوهشی ضرورت دارد نظیر، امکانات و تسهیلات رایانه‌ای، منابع علمی کافی، تسهیلاتی چون آزمایشگاه و ... که میزان عوامل بازدارنده با امتیازی محاسبه شد که از نظرهای اعضای هیات علمی از پاسخ آن‌ها به سوال‌های (۳۰-۲۸) پرسشنامه بدست آمده بود.

۵- عوامل بازدارنده حرفه‌ای- تخصصی، مجموعه عواملی است که با نبود یا محدود بودن آن قابلیت‌ها، توانایی‌ها و تخصص‌ها، عضو هیات علمی نمی‌تواند از امکانات موجود به نحو مطلوب استفاده کند یا به فعالیت‌های پژوهشی بپردازد نظیر نبود ارتباط نزدیک بین دانشگاه و مراکز تحقیق خارجی، موانع مختلف برای شرکت در سمینارهای داخلی و خارجی و ... که میزان عوامل بازدارنده حرفه‌ای- تخصصی با امتیازی محاسبه شد که از

رتبه	مربی	۶۸	۳۶/۶
دانشگاهی	استادیار	۱۱۳	۶۰/۸
	دانشیار	۵	۲/۷
جمع		۱۸۶	۱۰۰
نوع استخدام	پیمانی	۴۷	۲۵/۳
	رسمی آزمایشی	۷۴	۳۹/۸
	رسمی قطعی	۶۵	۳۳/۳
جمع		۱۸۶	۱۰۰

اکثر آنها (۶۸/۸٪) در مورد عوامل بازدارنده اقتصادی - مالی در انجام تحقیق معتقد بودند که در ازای فعالیت‌های پژوهشی اساتید، دستمزد مناسبی پرداخت نمی‌شود (جدول شماره ۲).

جدول ۲: توزیع فراوانی دیدگاه اعضاء هیات علمی در مورد

عوامل بازدارنده اقتصادی - مالی تحقیق

درصد	تعداد	عوامل بازدارنده اقتصادی - مالی
۱۸/۸	۳۵	کاملاً موافقم
۶۸/۸	۱۲۸	موافقم
۹/۷	۱۸	نظری ندارم
۱/۶	۳	مخالفم
۱/۱	۲	کاملاً مخالفم

اکثر اعضاء هیأت علمی (۷۱٪) در مورد عوامل سازمانی - اداری معتقد بودند که مدیران و مسئولان به نتایج تحقیقات کاربردی توجهی نمی‌کنند (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳: توزیع فراوانی دیدگاه اعضاء هیات علمی در

مورد عوامل بازدارنده سازمانی - اداری تحقیق

درصد	تعداد	عوامل بازدارنده سازمانی - اداری
۲۱/۵	۴۰	کاملاً موافقم
۷۱	۱۳۲	موافقم
۴/۸	۹	نظری ندارم
۱/۶	۳	مخالفم
۱/۱	۲	کاملاً مخالفم

همچنین اکثر اعضاء هیأت علمی (۴۶/۸٪) در مورد عوامل بازدارنده شخصی - اجتماعی اظهار داشتند که

نظر اعضاء هیات علمی با پاسخ به سئوال‌های (۴۰-۳۱) پرسشنامه بدست آمده بود.

سئوال‌ها با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت در طیف کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم مورد بررسی قرار گرفت. برای ارزیابی پایایی (Reliability) پرسشنامه، آزمون مجدد (Test-retest) با ضریب همبستگی ۸۱/۲۷ انجام شد.

پرسشنامه پس از اصلاح نهایی بطور مستقیم در اختیار ۲۸۷ نفر از اعضاء هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان قرار گرفت. سرانجام با تلاش زیاد ۱۸۶ پرسشنامه برگردانده شد. سپس داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS /Ver10 و آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

یافته‌های پژوهش نشان می‌داد که:

حدود ۵۳ درصد (۹۹ نفر) از اعضاء هیات علمی مرد و بقیه ۴۷ درصد (۸۷ نفر) زن بودند و ۸۶/۶٪ درصد آنها متأهل بودند. اکثر اعضاء هیأت علمی (۶۱٪) مرتبه دانشگاهی استادیاری داشتند و محل خدمت آنها در دانشکده پزشکی (۶۱٪) بود. ۸۰٪ افراد کارگاه روش تحقیق مقدماتی را گذرانده بودند و حدود ۵۱٪ آنها در طرح‌های تحقیق (به صورت همکار یا مجری طرح) شرکت داشتند (جدول شماره ۱).

جدول ۱: توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب برخی

متغیرهای دموگرافیک و زمینه ای

متغیر	فراوانی	
	تعداد	درصد
جنس	زن	۸۷
	مرد	۹۹
جمع	۱۸۶	۱۰۰
وضعیت تأهل	مجرد	۲۵
	متاهل	۱۶۱
جمع	۱۸۶	۱۰۰

«برای تحقیق جو مناسب فکری- روانی و حمایت معنوی مناسب وجود ندارد» (جدول شماره ۴).

به طور کلی براساس یافته‌های پژوهش ۶/۶۵٪ (۳۲ نفر) از اعضاء هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان عوامل سازمانی- اداری را در صدر عوامل بازدارنده قرار دادند (جدول شماره ۷).
($M = 3/95$, $St.d = 0/72$)

جدول ۴: توزیع فراوانی دیدگاه اعضاء هیات علمی در مورد عوامل

بازدارنده شخصی- اجتماعی تحقیق

عوامل بازدارنده شخصی- اجتماعی	تعداد	درصد
کاملاً موافقم	۸۷	۴۶/۸
موافقم	۵۵	۲۹/۶
نظری ندارم	۳۳	۱۷/۷
مخالفم	۹	۴/۸
کاملاً مخالفم	۲	۱/۱

جدول ۷: بررسی عوامل بازدارنده انجام تحقیق از دیدگاه اعضاء

هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان در سال ۱۳۸۱

عوامل بازدارنده تحقیق در اعضاء هیات علمی	میانگین	انحراف معیار
عوامل سازمانی اداری	۳/۹۵	۰/۷۲
عوامل حرفه‌ای - تخصصی	۳/۸۲	۰/۶۵
عوامل اقتصادی - مالی	۳/۶۸	۰/۷۰
عوامل تجهیزاتی - امکاناتی	۳/۵۳	۰/۹۲
عوامل شخصی - اجتماعی	۳/۵۲	۰/۷۷

اکثر اعضاء هیأت علمی (۴۷/۸٪) در مورد عوامل بازدارنده تجهیزاتی- امکاناتی معتقد بودند که اخذ تسهیلات آزمایشگاهی از دانشگاه و فراهم ساختن محل مستقل و مناسب و ... با زحمت و مشکل زیادی همراه است (جدول شماره ۵).

در بررسی دیدگاه اعضاء هیأت علمی دارای رتبه دانشگاهی مربی به نظر آنها، عوامل بازدارنده سازمانی- اداری در اولویت قرار داشت و معتقد بودند که انگیزه قوی و مناسب برای انجام پژوهش به اندازه کافی وجود ندارد (جدول شماره ۶).
($M = 4/27$, $St.d = 0/96$)

جدول ۵: توزیع فراوانی دیدگاه اعضاء هیات علمی در مورد عوامل

بازدارنده تجهیزاتی - امکاناتی تحقیق

عوامل بازدارنده تجهیزاتی - امکاناتی	تعداد	درصد
کاملاً موافقم	۳۸	۲۰/۴
موافقم	۸۹	۴۷/۸
نظری ندارم	۴۸	۲۵/۸
مخالفم	۹	۴/۸
کاملاً مخالفم	۲	۱/۱

و این در حالی است که به نظر اعضاء هیأت علمی با رتبه دانشگاهی استادیاری، عوامل بازدارنده سازمانی- اداری در صدر قرار داشت و اظهار داشتند که مدیران و مسئولان به نتایج تحقیقات کاربردی توجهی نمی‌کنند (جدول شماره ۷).
($M = 4/38$, $St.d = 1/007$)

اکثر اعضاء هیأت علمی (۶۵/۶٪) در مورد عوامل بازدارنده حرفه‌ای- تخصصی معتقد بودند که در این دانشگاه آموزش نسبت به پژوهش در اولویت قرار گرفته است (جدول شماره ۶).

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که حدود ۷۱٪ اعضاء هیات علمی (۳۲ نفر) دانشگاه علوم پزشکی گیلان عوامل سازمانی- اداری را مهم‌ترین عوامل بازدارنده تحقیق تلقی کردند در بررسی که توسط ظهور در سال ۱۳۸۱ در مورد موانع تحقیق در دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام پذیرفت حدود ۵۸٪ از اعضاء هیأت علمی در مدت ۳ سال پیش از آن در اجرای هیچ پروژه تحقیقاتی شرکت نداشتند و این در حالی است که بدون شک توسعه تحقیقات در دانشگاه‌ها نیازمند عزم مسئولان و استادان دانشگاه است تا بتوان عزت و اقتدار لازم در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و علمی را در جهان بدست آورد و

جدول ۶: توزیع فراوانی دیدگاه اعضاء هیات علمی در مورد عوامل

بازدارنده حرفه‌ای- تخصصی تحقیق

عوامل بازدارنده حرفه‌ای- تخصصی	تعداد	درصد
کاملاً موافقم	۴۳	۲۳/۱
موافقم	۱۲۲	۶۵/۶
نظری ندارم	۱۷	۹/۱
مخالفم	۴	۲/۲
کاملاً مخالفم	--	--

تداوم آن را تضمین کرد. بنابراین بازنگری ساختار بخش‌های پژوهشی دانشگاه و مراکز تحقیقاتی کشور ضروری به نظر می‌رسد. بی تردید قدرت رهبری و مدیریت بخش پژوهشی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در افزایش بازدهی یک مجموعه پژوهشی است. تجربه‌های پژوهشی مدیران مراکز پژوهشی نیز بر ارزش‌گذاری طرح‌های پیشنهادی و روند بررسی آنان تاثیر می‌گذارد و ارتباط شبکه‌ای را تسهیل کرده، و منجر به جذب و افزایش انگیزه پژوهشگران می‌شود(۸).

همچنین، یافته‌های پژوهش نشانگر آن بود که عوامل بازدارنده حرفه‌ای - تخصصی دومین عامل بازدارنده‌ای است که اعضای هیأت علمی دانشگاه به آن اشاره کرده بودند و در این میان اکثر آنها ۶/۶۵٪ (۱۲۲ نفر) معتقد بودند که در دانشگاه آموزش بر پژوهش اولویت دارد.

مهارت و قدرت کافی مدیران و رؤسای دانشگاه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نتایج پژوهش‌های دیگر در این زمینه نشان داد که درصد قابل توجهی از وقت اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی صرف آموزش و ارائه خدمات بالینی می‌شود و به همین دلیل اکثر اعضای هیأت علمی شاغل در دانشگاه‌های علوم پزشکی در کشورهای در حال توسعه وقت کافی برای انجام امور پژوهشی را ندارند(۶). این نتیجه مشابه نتایج بررسی طالبی(۱۳۸۱) در حوزه دانشگاه‌های فنی، مهندسی به دست آمد به اعتقاد او استادان معمولاً وقت بسیار زیادی را صرف آموزش می‌کنند و کمتر به تحقیق می‌پردازند. لذا پیشنهاد می‌شود که با دادن فرصت بیشتر برای انجام پژوهش، می‌توان با کاهش زمان تدریس به این مهم نائل شد(۱۲).

در ضمن یافته‌های پژوهش مؤید این نکته بود که اکثر اعضای هیأت علمی(۴۲/۵٪) معتقد بودند که به ازای فعالیت‌های پژوهشی استادان به آنها دستمزد مناسب پرداخت نمی‌شود و روند پرداخت حق تحقیق نیز طولانی است. با توجه به شرایط موجود، عده‌ای از پژوهشگران

برای رفع این کاستی انجام پالایش درونی در بخش‌های مالی و اداری معاونت پژوهشی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی را ضروری دانسته‌اند(۹).

اکثر اعضای هیأت علمی رتبه استادیاری داشتند. به نظر آنان مدیران و مسئولان به نتایج تحقیقات کاربردی توجهی نمی‌کنند ($M = 4/38$ و $St.d = 1/007$). این مورد مشابه نتایج پژوهش ظهور (۱۳۸۱) است(۸). بررسی‌های کیفی نشان می‌دهد که اکثر طرح‌های تحقیقاتی انجام شده در کشور قائم به فرد بوده، با کیفیت پایین و بدون استمرار انجام شده‌است و از نتایج آن کمتر می‌توان برای رفع نیازهای جامعه استفاده کرد. بنابراین به نظر می‌رسد که تشکیل هسته‌های پژوهشی در دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها و نیز تقویت انجام پژوهش‌های به صورت مشارکت گروهی بسیار ضروری باشد(۱۰).

از نظر اعضای هیأت علمی مربی، جهت انجام پژوهش به اندازه کافی انگیزه‌های قوی و مناسب وجود ندارد. یافته فوق به طور کلی با نتایج بررسی طالبی (۱۳۸۱) همخوانی دارد. به گفته او انگیزه ارتقاء مؤثرتر از عاملی‌هایی چون حق تحقیق، علاقه به کسب شهرت و... است چون یکی از معیارهای ارتقای رتبه دانشگاهی نحوه فعالیت علمی آنهاست، با بهبود سیاست‌های موجود در زمینه ارتقاء می‌توان از عامل ایجاد انگیزه حداکثر استفاده را کرد و آنها را بیش از پیش به انجام تحقیقات تشویق کرد(۱۲). به این ترتیب، آماده کردن جو برای ایجاد انگیزه بیشتر از لحاظ انجام پژوهش و ارائه مقاله در اعضای هیأت علمی به خصوص در مربیان بسیار ضروری به نظر می‌رسد(۱۱).

با توجه به نتایج پژوهش، می‌توان براساس نظر اعضای هیأت علمی پیشنهادهای زیر را برای کاهش موانع پژوهش در جهت ارتقای کمی و کیفی پژوهش و آموزشی کشور مطرح کرد:

- کاهش ساعت‌های تدریس موظف و ایجاد فرصت برای انجام پژوهش
- کوتاه‌کردن روال بررسی و تصویب طرح‌های پژوهشی
- افزایش میزان دستمزد تحقیق

- ضابطه‌دار کردن بررسی و تصویب طرح‌های پژوهشی
- در دسترس بودن امکان تایپ، چاپ و تکثیر
- دسترسی به شبکه های اطلاعاتی به صورت رایگان
- ایجاد دفتر مشاوره پژوهش در دانشکده‌ها
- استفاده بهینه از نتایج تحقیقات
- قائم به فرد نبودن تحقیقات
- تقویت پژوهش‌های گروهی در دانشکده یا دانشگاه
- آموزش روش تحقیق و مقاله نویسی
- اهمیت قائل شدن برای عقیده و ایده‌های پژوهشی اعضاء هیات علمی
- ایجاد انگیزه در اعضاء هیات علمی بخصوص مربیان
- بهبود ساختار و روابط درون سازمانی در دانشکده و دانشگاه‌ها
- فراهم کردن تسهیلات برای شرکت در داخل و خارج از کشور
- سپاسگزاری: این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب شورای پژوهشی دانشگاه و معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی گیلان می‌باشد. از کمک و راهنمایی معاونت محترم پژوهشی جناب آقای دکتر سبحانی و دیگر همکاران و یکایک اعضاء محترم هیات علمی سپاسگزاری می‌شود که بدون شک انجام این طرح بدون همکاری آنان میسر نمی‌شد.

منابع

- ۱- دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی: وضعیت تحقیقات پزشکی در کشور: ویژه‌نامه تحقیقات مصوب دانشگاه. مجله دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۷۵، شماره ۱، صص: ۲.
- ۲- محمدی، امیر: واقعیتها و راه چاره‌ها. رهیافت، ۱۳۷۸، شماره ۲۰، صص: ۹۸.
- ۳- مرکز آمار ایران: گزارش عملکرد فعالیتهای تحقیق و بررسی. رهیافت، ۱۳۷۸، شماره ۲۰، صص: ۱۱۴.
- ۴- محمدی، امیر؛ خرمی، محمد: وضعیت پژوهش در ایران. رهیافت، ۱۳۷۸، شماره ۲۰، صص: ۹۶.
- ۵- یحیی، فریبا: تحول روند شاخصهای تحقیقاتی. رهیافت، ۱۳۷۹، شماره ۲۳، صص: ۲۶-۲۳.
- ۶- سازمان مدیریت دولتی: نظام آموزشی مدیران کشور: مدیریت پایه سطح ۱. تهران؛ مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۷، صص: ۶۶.
7. Dunn, V, et al. Research for Practice: A U.K Experience of Barriers Scale. J O A N 1998; 24; 1204-6.
- ۸- ظهور، علیرضا؛ فکری، علیرضا: موانع پژوهش از دیدگاه اعضاء هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران. پایش، ۱۳۸۱، سال دوم شماره دوم، صص: ۱۱۸.
- ۹- سیف الهی، علی: تنگناهای مشارکت بخش دولتی در تحقیقات کشور. رهیافت، ۱۳۸۱، شماره ۲۷، صص: ۱۱-۶.
10. Hossanein RS. Barriers to Research in Allied Health. Journal of Allied Health 1998;(17); 175-87.
11. Halid D, Darrell Rl. Determinant of Research Productivity in Higher Education. Research in Higher Education 1998; 36(6); 607-931.
- ۱۲- طالبی، محمد: بررسی عوامل موثر در تولید و چاپ مقالات علمی در مجلات خارجی معتبر. فصلنامه رهیافت، ۱۳۸۱، شماره ۲۷، صص: ۱۸۸.

Study of Constraining Factors of Research from the Viewpoint of Faculty Members in Guilan University of Medical Sciences

Farmanbar R.A.(M.S.N), Asgari F.(M.S.N)

Abstract

Introduction: Science, research, culture and politics are interdependent. Advent of developments in each of these fields can not be realized without establishment of the coordinated developments in other fields in a sustainable way. Research is one the key ares in the area of national security.

Quality and quantity of scientific products are the most important indicators for national development in the country. At present, there is a great gap between the scientific products of Iran and many other countries in the world. Despite the increased rate of research credits as well as the increased number of investigators in our country, there is no appropriate increase in number of research projects approved by Iranian universities of medical sciences and in number of internationally published articles. Thus, we attempted to investigate the deterrent factors and the constraints for research among the main elements of universities (faculty members).

Objective: This study was carried out to determine the deterrent factors for implementing the research projects from viewpoint of faculty members in Guilan University of Medical Sciences in 2003.

Materials and Methods: Present study was carried out in a descriptive method by using a questionnaires developed by Fonk et. al and its validity and reliability was established. The questionnaire was given directly to all faculty members of Guilan University of Medical Sciences (N=28) and finally, 186 people answered. Data were analyzed by statistical software of SPSS and inferential statistics.

Results: Examination of results showed that administrative and organizational factors in view of faculty members were the most important deterrent factors for research. The majority of faculty members (76.9%) as assistant- Professor believed that authorities and managers didn't pay attention to the results of applied research while the majority of faculty members as educators (87.6%) believed that there was no strong motivation for research.

Conclusion: Research limitations can be eliminated by effective leadership and management in the field of research in universities and by establishment of research facilities and possibilities such as establishing research consultation nucleus and shortencd period of time for assessment and approvement of research projects and by reduction of teaching hours and educational duties and by establishing opportunities in the areas of research and by enabling research areas by faculty members.

Key words: Attitude/ Faculty/ Research/ Universities